

Talgujate kogemuse süsteemimõtlemisliku seletamise vajadus tekkis mul **Anatoli Levechuki** blogi jälgides. See 60 aastane keemia alusharidusega mees on asjalikult produktiivne mitmel alal, tal on kogemus ka ODI-ga, praegu tuntud süsteemi-inseneride kõrgtaseme koolitaja. Ta esitab oma blogis koolituste materjalid avalikuks arutamiseks ja kriitikaks.

Ma soovitasin tal siduda oma koolitusse ka nn Dumbar-Voloviki ruumi inimeselähedase ala. Seda ideed Levechuk oma arendustesse ei võtnud, ta määratles lõpuks ühemõtteliselt, et tegeleb Dunbari arvust suuremate ja keerulisemate(?) süsteemidega. Nagu ma siin eespool just katsusin seletada - neid süsteeme (nagu ka mõttetalgu protsessi) on mõistlik siiski käsitleda keeruliste põimsüsteemidena. Mitmeid Levechuki seletusi sobib siiski kasutada.

Ma pean paikapidavaks Levechuki eristust - **-peakonstruktoriga süsteemid** -ja teised (spets. süsteemi-kompetentsiga) süsteemid.

20 sajandil loodi palju väga suuri süsteeme, mille keskseks arendajaks oli mõnelt kitsamalt teemalt alustanud energiline spetsialist, kes siis eluteel omandatud täiendavate kogemuste ning autoriteedi baasil koondas alamsüsteemid, inimesed ning suhtelt ja korraldas suure süsteemi käivitamise ning töö. (Tuntuim näiteks Sergei Korolev kosmonautikas.)

Talgujate lugu on just peakonstruktoriga süsteemi lugu, teame et see arenes ümber Valdo (peakonstruktori - Levechuki sõnutsi). Valdo lubas oma loo ise akadeemia kevadsemestril esitada. Ma arvan, et mõnda mõtet tema loos on vaja jutuks ja võrdluseks võtta juba jaanuaris. Usun, et minu lühike meenus/vaatlus ei sega Valdot hiljem seletamast, kuidas tegelikult oli.

Arvan, et päris üldiselt on Talgujate praktikas vajalikud sidusalt toimina kolm olulist osist (ing. stakeholder. ven. акционер)

- (1)Talgutehnika ja korraldus;
- (2)Metodoloogiline järjehoidmine (Talgugrupp); refleksioon, pidepunktide väljatoomine
- (3)Teema/aine (-nõudluse, -sidususe-) järjehoidmine.

Peakonstruktori isikust.

Niivõrd kui aastatega olen näinud Valdo käitumist kõrvvalt ja kuulunud tema seletusi varasema aja kohta, siis julgen pakkuda sellist lahterdust.

-Loomulik algne ajutüüp on SUHTENÄGIJA -ema ootuste ja nõudlikkusest on tulnud täiusetaotluse ja järjekindluse harjumus -erialaks valis noorusajal populaarse füüsika, seepärast arenenud KONSTRUKTOR tüüpi universaalsete abstraktsete mudelite huvi

TALGUJAD süsteemi kujunemist Valdo aktiivsuse ümber saab seletada nii: Füüsikaõpingute järel jäi TRÜ-sse tööle, kaitses kandidaadi graadi ja sai õppejõuks füüsika osakonnas. (Sisenes professionaalselt füüsikaga ja õpetamisega tegelevasse institutsiooni) Noore õppejõuna hakkas aktiivselt tegelema õpetamise muutmise ja tudengitele ja õppejõududele lähedasemaks, huvitavamaks. Üliõpilaste teadustöö labor, Kõrgkooli uurimise labor.

80-datel aastatel oli Valdo TRÜ-s tõusnud kahe struktuuriüksuse juhiks (üldfüüsika kateeder ja Kõrgkooli uurimise Labor.) Siis tuli mitu aastat koostööd Õpetajate Täiendõppe instituudiga füüsikaõpetajate grupis ja MÖTTEATALGUTENI jõudmine. Nendel aastatel toimus kogu mitmsekülgne tegevustsuhteliselt koos, ei olnud eritlik üksikute stekeholder-liinidena lahti harutamist. Takkajärgi tarkusena saame siiski tänaseks olulist esile tuua.

Kõige valmima ja ka täna kehtiv on - talgutehnika ja korraldus(1). Ei tule vist midagi toonast tunnistata täna ekslikuks.

Metodoloogiline järjepidevus(2) ja teema/aine järjepidevus(3) olid vähemalt füüsikute perioodil küllalt läbipõimunud, Valdo ise juhatas üldfüüsika kateedri sildi all täiendkoolitust ja hiljem mõttetalgulist rida ning kõrgkooli labori sildi all metodoloogia rida, paljud töökoosolekud olid ühised, üksjagu inimesi osales mõlema poole töökoosolekutel.

Takkajärgi hinnates - asend üldises taristus oli Mõttetalgute sünniks väga soodne. TRÜ ja VÕTI struktuurid olid soodsad nii know-how kogumiseks kui inimeste kaasamiseks,

töösessioonid palga- ning komandeeringu- rahadega tagatud jne. (Iseküsimus - kas see olukord oli Valdole ja Enele kätte tulnud "havi käsul" või kuidagi teisiti).

Praegu tuleks rõhutada, et inimeste (õpetajate) kaasamine algas küllalt pikaajalise seltskonna eelharjutamisega VÕTI, TPedI ja TRÜ juures füüsikaõpetajate õppepäevade vormis umbes 5 a. vältel. Igal koolivaheajal 1, harvem 2 päeva, kokku umbes $5 \times 4 = 20$ kokkusaamist Tartus või Tallinnas. Õpetajad harjusid Valdo, Ene, Vello Korneli jt isikutega. Õpetajad said ka ise tutvustada oma kogemusi, said üksteisega sisuliselt tuttavateks. Aktiivsematest osalejatest kujunes 1987. aastaks umbes 20-inimese ladusalt suhtlev tuumik.

NB! Siin osutatud protsessi käivitamise 0-astme kogemusest jäid ilma need talgud, kes liitusid ja kujunesid Talgugrupi olulistest aktiivseteks liikmeteks füüsikute täishoo ajal või hiljem (näit. Jüri, Ruuta jt.) Seejärel käibis meil vahepeal lihtsustatud kunagine hüpotees mõttetalgude meetodi levimise kohta lumepalli kasvamisega sarnaselt sula ilmaga. Nii toimuks ehk tõesti kui teemarida käib. Lumepalli metafoor sobiks ehk sõnastada nii, nagu toimus õpetajatega 0-astme aastatel - "pall kasvamiseks on vaja sula ja külma vaheldumise parajalt kaua ja paraja tempoga, nii umbes 20(?) korda järjest". Või saab vähemate kordustega mingi nipi puhul?

Peakonstruktori tüüpi mõttetalgude süsteem töötas unikaalsena, see ei harunenud teisteks iseseisvateks gruppideks, ainult migreerus TRÜ raamest Agrotööstuskompleksi Juhtimise Kõrgema Kooli katuse alla, Valdo koos Talgugrupi tuumikuga liikusid sujuvalt trajektooriga - füüsikaharidus-haridus-põllumajandusharidus-põllumajandusreform ja edasi üsna lai tööpolde. (Või saab iseseisva haruna käsitleda hariduse valdkonda, kus Haridusfoorum tegutseb tänini, samuti Ene korraldatavad rotaatorid?)

Tookordsete Mõttetalgude küllalt pikka rida illustreerisin ma Udmurdi ülikooli konverentsil kui keskaegsete rändmunkade ettelugemise praktikat. Mungad rändasid raskeid raamatuid kandes külast külast ja lugesid rahvale ette valgustavaid lugusid Jeesuse käekäigust. Need mungad rikastasid kuulujuttude ja legendide hulka Jeesuse narratiiviga. Uut kommunikatsiooni oskust - välismälu või kirjatarkuse toonust ehk esimese välismälu kasutamise kultuuri - nad oma põgusate ettelugemiste käigus loomulikult ei suutnud levitada. (Võib olla ainult kõige uudishimulikud ja eelteadmisi omavad kuulajad said küsimiste peale aimu, et kuidas kirjutatakse tema nimi, mis on A ja mis B, milliste märkidega kirjutatakse JEESUS) Samamoodi ei suutnud ka meie mõttetalgude korraldajad jätta osalejate keskele mõttetalgude meetodikat. Üksvahe käsitlesime mõttetalgulisi kogemusi vist nn ärisaladusena.

Tollal kujunes Mõttetalgude stereotüüpseks põhieesmärgiks:

- vormistada deklareeriv produkt - tekst.
- protsessiline tulemus - muutused inimeste sidususe osas jäid enamasti tähelepanust välja.

Tollal, murranguliste ümberkorralduste ajal, oli inimestes sagedane optimistlik isemõtlemise vajadus, mõteldasooijate seltskonnad seisid Talgude järjekorras - tulid, talgutasid ja läksid koos valminud deklaratsiooni mustandiga oma teed. Edasine polnud Talgude asi. Seda mentaliteeti iseloomustasin MK foorumis – kas talgujuht on kui lennukikomandör, kes lennuväljal maabudes ei vastuta enam millegi eest, või laevakapteni positsioon, kus tuleb juhtida laevapere ja laevaprotsesse sadamas edasi.

Teemat/ainet kandvate kollektiivide areng üikemas perspektiivis polnud tookord Talgude asi.